

ZORA.

Časopis za zabavo in poduk.

Izhaja
dvakrat na mesec, 1. in 15.
dne na celi poli.

Stoji po pošti za celo leto
4 gld. za pol leta 2 gld. — Za
dijake in učitelje celoletno
2 gld. 50 kr.

Franciška z Rimini.

Žalostna igra v petih dejanjih.

Spisal Silvio Pellico.

Osobe:

Lančot, knez v Rimini.

Pavel, njegov brat.

Gvido, knez v Raveni.

Franciška, hči Gvido-va in soproga

Lančot-ova

Sluga — Straže.

Dejanje godi se v Rimini, na knežjem dvoru.

Prvo dejanje.

Prvi nastop.

Lančot in Gvido.

(Lančot pride iz svoje sobe ter gre naproti Gvidu — ki je ravnokar prišel iz Ravene; objameta se srčno.)

Gvido. Želela videti me je? — Odšel
Ta hip sem iz Ravene. — Dražja mi
Je hči, kot zemlje vsi prestoli!

Lančot. Gvido,
Oh vse drugačno vidiš to poslopje,
Kot oni dan, ko slavil sem poroko! —
Po mestu Rimini zdaj vse je tiho —
Kjer prej odmevalo je petje — ples.
Nikogar čul ne boš o meni reči:

„Na zemlji kneza ni srečnejšega
 Kot je Lančot!“ — Vsi knezi so italški
 Zavidni bili sreči mojej prej —
 Sedaj pak vreden sem njih milovanja! —
 Ganila milo nekdanj je Frančiška
 S krasoto svojo divno vsako srce,
 Otožnost nežna kakor lahne sanje
 Krasila jej je lice s čarnostjo
 Neznansko. Bila nek zato je tožna,
 Ker po očinski hiši je hlepela,
 In ker devica čista sramežljiva
 Prezirala je zakon — knežjo čast. —
 Al' videti je bilo, da zljajšuje
 Polagoma jej čas britkostno srce.
 In z veseljim okom in jasnejim
 Frančiška vzradovala je soproga.
 Iskala dalje ni samote več —
 Skrbela milostivo je, da bode
 Podpora siromakom in pogostem
 Je govorila: „Srčno ljubim te,
 Ker milostivo vladaš in pravično!“ —

Gvido. Do solz si ganil me Lančot! — Sirota,
 Smehljala, radovala se je vedno,
 Življenje radostno jej je cvetelo,
 Napajali občutki so jo rajski,
 Oči žareče njene odsevale
 So radost vso mladostnih njenih let. —
 Pa kdo bi se kaj takega bil nadjal? —
 Na hip, glej, radosti jej tolike
 Ugasnil žarek je, oh dá, ugasnil,
 Okusila ko prvič je britkost! —
 Oj brata, ki ga srčno je ljubila,
 Iz vojske ni ga več — o žalosten spomin! —

Lančot. Nikakor na-nj pozabiti ne more! —

A ubijalca mu sovraži smrtno:
 Dušica krotka — pa črti do smrti! —
 Zastónj jej pravim: „Vojska je nastala
 Med našimi očeti; Pavel, brat moj,
 Ubil je brata tvojega — al v vojski!
 In britko v srcu obžaluje to —
 Pa plemenito vitežko imá

Srcé in čute rahle in priljudne!“ —
 Ko ime Pavel čuje, vže se zgrozne —
 Jaz pa žalujem, da mi brat je daleč. —
 Ko čul sem, da se zopet vrača k domu,
 Vskipelo mi je radosti srcé,
 Naznanil ljubi sem in prosil jo,
 Naj brata lepo sprejme, kedar dojde. —
 Pri tej novici vsikrikne: „Prišel bode!“ —
 To reče in brezsvestno omedli! —
 Ne vem, al bi ti pravil? — Mislil sem,
 Da je umrla! — In v tegoti divjej
 Prisegel sem, da ako res je mrtva,
 Osvetil bi jo tud' — na bratu svojem! —

Hvaležni rešenec.

(Novela)

Spisal Janko Leban.

(Konec.)

II.

Jerome.

„Sto mark srebra in 50 težkih zlatov za doto moji hčeri, — moj sin zahteva od mene dedšino materino, da bi se mogel oženiti, — ti zopet dohajaš z žalostno novico, da se moja prodajalnica bliža pogubi, ah, vse to me bo spravilo še ob pamet!“ Tako je zdihoval žalostni kupec Albini k ravno iz daljnih krajev k njemu došlemu knjigovodji. Glavo otresovaje se knjigovodja vsede k svojim računom, med tem ko Albini še vedno naprej zdihuje: „Da, jaz sem zgubljen!“

Za nekaj časa stopi v Albinijevo sobo prileten mož, čegar zvonajnost ga je delala celega čudaka. Ubožna mu je bila obleka, poredno mu je visela ruta ob vratu, njegove hlače in jopa bile so pepelaste barve. Za pas je nosil slabe jermene in njegovo kapo, ko je vstopivši v sobo del pod pazduho, prišteval bi lahko k izdelkom preteklega stoletja. Toda na njegovem prstu lesketal se je brilantast prstan, kateri baš ni mogel biti male vrednosti. Lasje našega prišleca bili so zmršeni in dolgi, obrvi nenavadno grmičaste. Dobrotljivost je sijala iz obraza starčkovega. Prišedši v sobo, položil je molčé 4 florentinske forinte na mizo, a Albini dal mu je nekaj beličev — in starec je šel molčé svojo pot.

„Čuden človek“, začne knjigovodja, „kdo je pa ta mož? „„To je tudi nam uganka““ pristavi kupec. „Pred tremi meseci si je vzel v najem

malo hišico tam-le, živi prav varčno, toda dozdeva se vsem, da je bogat, kliče se Jerome. To je vse kar sem iz gotovih virov o njem zvedel; se vé, da se o njem še marsikaj blodi. Nekteri trdijo, da je živel preje v nekem predmestju, kjer je veliko dobrega ubožčekom storil. Zopet drugi so tega menenja, da je bil iz Florencije semkaj priromal. Mnogi ga imenujejo čarovnika, drugi mislijo, da se pečá z alkimijo, drže ga tudi za potujočega žida. Kedar je prišel po alkimističnih opravilih v mojo hišo, povpraševal ga je češče moj sin, od kod da prihaja, pa nikdar ni dobil odgovora od njega. Starec je pri tem prašanji le čelo grbančil ali se pa smejal. S kratka: o njem se nič gotovega ne more reči, toliko pa vendar je resnično, da ima več denarja, nego ga potrebuje. —

Albini se je zopet zamislil; toda kmalu šine mu čudna misel v glavo; meni nič tebi nič prime za klobuk in hiti iz sobe. — Malo časa potem potrka nekdo na duri Jeromove. Odprejo mu in v Jeromovo domovanje stopi — Albini. Tu ugleda starca, kateri je baš neke papirje čital; poleg njega pa je stala stara služabnica in štela ravno menjani denar. Vse Jeromovo pohištvo bilo je baš tako slabo kot obleka njegova. Par starih stolov, velika gobasta miza in zeleno pobarvana postelja — bilo je vse pohištvo tega čudnega moža. Albinija vstopivšega v sobo je starec dalj časa z debelimi očmi meril, potem pa je Jerome vstal, da bi poizvedel Albinijevo željo. Albini je bil sicer prve hipe ves zgubljen; toda toliko je vendar Jeromu, če tudi jecljaje razumeti dal, da želi ž njim na štiri oči govoriti. Na Jerometov pomigljaj se dekla odstrani. Albini mu v živih barvah nariše svojo zadrego in nesrečo, ter prosi ga blagovoljne pripomoči. Jerome ga je mirno poslušal, potem pa ko je Albini bil pri konci odgovori, kažê na svoje borno pohištvo: „Jaz sem ubog mož, kako bi bilo mogoče, da bi glasovitnemu kupcu Albiniju kaj pomogel? — Albiniju vendar up še ne upade. V novo jame ga prositi, naj ga za pet ran kristovih reši; saj on je več ko gotov, da je Jerome bogat, a če ima slabo pohištvo, to je le hvalevredna varčnost in umnost njegova i. t. d. — Jerome mu hrbet obrne. Ko pa vidi, da Albini le še vedno svoje prošnje nadaljuje, zakriči starec jezno: „Ne naštevajte mi tukaj čednosti, ktere še vam niso znane. Stari čarovnik, alkimist, ali kakor me še imenujete, ne more biti dobrotnik malorednega, lehkomiselnega sina!“ Te besede, kakor tudi osornost starčeva razkačijo Albinija. Obraz mu je žarel, roki ste se mu tresli. „Se mar jaz zastonj takó ponižam“ tako je jecljal, „da razodevam tukaj svoje gorjé? O ne, nikakor ne.“ — To rekši prime starca jezno za suknjo kričeč: „Sem denar, starec, jaz ti zanj zastavim vse imetje svoje!“ Jerome ga je zrl sê strašnim obrazom in dvigaje kazalec delal je tak obraz, kakor bi hotel vse maščevanje iz nebá izprositi nesrečnežu Albiniju. „Malopridnež ne pozabi, kje da si, kričal je Jerome

kupcu v uho. — Albinija pri teh besedah zapusti vsa zavest. Kakor besnež skoči na starca in položeč mu ostro bodalo na prsi upije: „Starec, denarja daj, če ne gorje!“ — Ali z veliko hitrostjo in mladeniško močjo strga starec nož iz rok, vrže ga z orjaško močjo na tla in hiti iz sobe. Jerome je bil zaradi tega čudnega slučaja zelo jezen in žalilo ga je zelo, da je bil od tega človeka, ki je vendar bil obče znan, zavratno napaden v lastni hiši. Da bi ga bil pred sodnijo tirjal, o tem naš Jerome še mislil nij, ampak sklenil je zapustiti mesto prej in bolje. In res! Jedva je prišel iz hiše, že je koračil proti zalivu, da bi zapustil, če bi bila priložnost, mesto, v katerem že tako nij dospel do tako toplo zaželenene svrhe.

III.

H č i.

Pod košatimi drevesi ob bregu je sedela priletna gospá sè svojo hčerjo. Prva se je bila pred kratkem po težki bolezni ozdravela, danes je v prvo zopet vživala zdravilno moč čistega zraka pa se je veselila tako krasnega dneva in gladkega jezera. Jerome ki je tudi tam v obližji pohajkoval, je česče vtopljen v misli šel mimo obéh žensk, brez da bi ju bil opazil. Nazadnje mu vendar pade v oči nju blede obraz in črna obleka. Ostreje ju jame ogledovati in srce jame mu živahnije biti. Urno se bliža ženskama in ju s spoštovanjem nagovori: „Čudni spomini iz mojih mladih let vzbujajo se mi pri vajinem pogledu, pa tudi žale podobe iz preteklost vzdigujejo se mi iz večletnega groba. Če se ne motim, prihajati vedvé od plemenite družine Paccinijeve v Palermu.“ — Poslednje besede so mater hudo potresle. Vzdignivši se s sedeža, jame starca natančnejše motriti. — „Vaše vedenje, nadaljeval je med tem starec, mi je porok, da se ne motim. Hvala Bogu, moja želja je izpolnjena.“ To izrekši pritisne svojo roko močno k ustnicam. Mati, slaba še od bolezni pade od tega nenadnega prizora zelo potresena v omotico — ljubi hčeri v naročaj. Plašljiv klic poslednje pripravil je starca zopet k zavesti. Vide, da je mati v nevarnosti, tekkel je brže v mesto po nosilo, pa je dal prenesti bolnico na njeni dom, meju tem ko je sam bolnice hčerko spremil molče do doma.

Tisoč idej rojile so Jeromu po glavi, a vesel je bil, da je v go-spéh našel to, kar je dolgo iskal in želel. Veliko je bil zanj ože prestal, zanj je bil veliko lakote in druge nezgode pretrpel; toda, bode li ona njegove pomoči potrebovala? Bode li ona imela zaničevanega Jeroma kaj v čislih? Celo noč ni mogel spati. — Željno je pričakoval prihodnega dné, da bi jo obiskal. — Brž drugi dan napravi se Jerome na gospin dom. Prišedši tija našel je vse lepo in čisto, toda nikakor nij bilo blagostanja videti pri hiši. Veselo mu je v prsih srce skakljalo. — Mati je sedela

vtopljenja v tiho žalost na divanu, a njena hčerka točila je solzé za njó oslanjaje se na stolicco. —

„Kaj hočes?“ kričala je mati prišleca, „zakaj me zmerom zalezuješ? Tudi tukaj si me zasledil! Davno bila bi že genueške zidove zapustila, a k temu me je zadrževala moja bolezen in Lavra. Po teh besedah je tužno pogledala hčerko ter opešana se nagnila zopet na stol. — Lavra je zakrila nežni obrazek na prsih materinih in bridko jela stokati. Jerome se nij čudil malo temu nepričakovanemu sprejemu, in trajalo je dolgo, predno je mogel utešiti nekoliko žalostno hčerko. — Hči mu razodene, da je resnica, da jima je Palermo očevina in Paccini imé. Nezgode so ju pa pripravile na nič, zato ste si prizadevali naseliti se semkaj, da bi se preživili tú z delom; a tukaj jih preplaši Jeromova prikazen. —

Med tem je bolnica zopet se zavédela, ter je resno hotela vedeti, kaj jima prav za prav Jerome hoče. „Dušne bole, če mi hočeš te množiti, ti povem, da je moje srce uže vse razmesarjeno; od razžaljenja pa me varujejo postavo“ — in takoj se prikažeta dva beriča. —

Jerome je zrl žalostno v gospó rekoč: „Večletno žalost prestal sem za Vas, trpel sem dosti za Vas. Niti vročina poletnih dnij niti žulji mojih rok nijso me ostrašili. Kolikokrat mi je žalost jedla sreč, kolikokrat sem pešal pri delih svojih, tolikokrat sem se Vas spominjal in zadobil sem novo tolažbo, novo moč! In zdaj na cilju moje dolge nade me sprejmete na taki način?“ — „Kdo ste vi?“ prašate mati in hči h kratu. „Zdaj sem strastij prost“ odgovori Jerome. Bil je pa čas, ko sem Vas vsak dan videl, in to ker sem Vas ljubil. Vi ste bili takrat lepo 16letno dekle. Vzrasli ste bili v sreče naročji, bili ste zaradi lepote glasovita. In jaz, takrat ubog mladenič, jaz ki sem mislil takrat stoprv svoje sreči temelj položiti, oh, kako Vam sem hotel svoje čute razodevati? — Jaz sem molčal, toda Vi ste bili moja prva in zadnja ljubezen. „Vi ste“ ponavlja boječa gospá. — „Se li več ne spominjate strahu zaradi sicilijanskih večernic? Vašemu očetu imam se zahvaliti za življenje moje, njemu se imam zahvaliti za vse, kar imam, jaz sem „Toussaint?“ kriči strmeča gospá in čelo se ji jame grbančiti. „O preč ti nesrečnež, ti izvor vse naše nesreče!“ Ta trenutek vstopi Albinijev sin. Jerome in prišlec zrela sta gospó nekaj časa z velikim začudjenjem. „Prismoda ti“ prične Albini, „kako moraš ti priti semkaj v domovje čednosti; kako se li ti predrzneš“ Baš je hotel Jerome mladeniča prijeti za ramo, ko pokliče boječa gospa beriča na pomoč, katera brž Jeroma zvežeta. — Jerome je molčal, toda solze, katerih od detinske dobe sem nij več točil, zalijó mu obraz. —

III.

Dedščina.

Jerome je sledil mehanično vodjam. Ko je bil v stanu ideje svoje nekoliko urediti, obdajala ga je ječna temá, verige so obtežale njegove roké. Pač ga je žalilo gospe nečastno dejanje, toda več, kakor ječa, potresala ga je misel na mladega Albinija. Gorje, če bi vnukinja mojega rešitelja postala plen temu zapeljivcu! Tisoč idej o tem čudnem pripetljaji rojilo mu je po možganih. — —

Jerome je živel v takem stoletji, v katerem so bile vraže globoko vkoreninjene meju narodom. Sploh se je vse, kar nij bilo prav jasno, imelo za čudež ali copernijo, ktero so uzočevali čarovniki. Te vere pa nij imelo samo priprosto ljudstvo, ampak tudi izobraženi — da, take vere so bili tudi naši Jeromovi sorodniki. Ne bomo se tedaj čudili, da so imeli ubozega Jeroma za čarovnika ter so ž njim ostreje postopali, kakor z marsikom drugim. Todá Jerome odgovarjal je na vsa prašanja, ki so zadevala njega, njegovo dohajanja i. t. d. s tako natančnostjo in določnostjo, da so sodniki kmalu sprevideli neumnost svojo, da si ga mislijo čarovnika. Na nasvet Albinijev vzelo se je Jeromovo domovanje v preiskavo. Ali našli nijso nič razve pohištvene šare, nekaj papirja, na kojem so bile napisane razne kupčijske opombe. Povrh tega so iztaknili šče žakelj napolnjen z zlati in tolarji in nek paket, zapečatjen od vseh strani z naslovom: „Moja dedščina.“ Urno odprejo že paket in v njem najdejo poleg žaklija zlatov tudi še veliko dolžnih listov na najjemenitnejše kupce beneške. Našli so tudi pismo, v katerem so bile napisane najvažnejše dogodbe Jeromove, sicilijanske večernice i. t. d. Najdeno pismo bilo je sodnji jasen dokaz, da se je Jerome zadnjih 20 let osobito bavil s kupčijstvom in si je s tem svoje ogromno premoženje pridobil. Ker je bil pa varčen, ohranil si ga je do denšnjega dné. Pismo se je sklepalo s sledečimi besedami:

„Ker se imam zahvaliti za rešenje svoje in premoženje le omenjeni družini Paccinijevi, štejem si v sveto dolžnost zapustiti večí del mojega premoženja Paccinijevi hčeri, katera je, kakor sem slišal, ubožala. Ker sem pa Paccinijevo hčer skoz več let po vseh deželah italijanskih brezuspešno iskal, prosim uljudno slavno sodnijo, da bi se potrudila najti jo po smrti moji ter ji vročiti sledečo zadedšino.“ — Sodniki prebravši to pismo trudili so se na vse kripnje, da bi kaj poizvedeli o Paccinijevem umoru, o čudnem slučaju sè starim Albinijem itd., in ko se jim to slednjič posreči, spoznali so enoglasno, da je bil ubogi Jerome po krivem zatožen. —

Med tem je poteklo nekaj tednov. Jerome, dasi so dobro ž njim ravnali, postajal je od dne do dne [nevoljnejši; kajti naveličal se je bil uže čakati na svojo svobodo. Na vsega zadnje odpró se vrata Jeromovega zapora ter k njemu stopi eden izmej sodnikov veleč, da naj mu sledi. Jerome je ubogal in kmalu je stal v lepo razsvitljeni dvorani višega sodnika, kjer je bilo veliko gospode navzočne. Bili ste pričujoči tudi gospi Paccinjevi.

Višji sodnik povzame besedo in govori tako-le v pričo vse zbrane množice: „Glejte tukaj moža, čigar največa želja je bila ta, da bi mogel velik dolg poravnati, katerega mu je bila naložila hvaležnost. Ali glejte, baš od tistih, katerim je to hvaležnost bil na dolgu, bil je zavržen ravno takrat, ko je svojo hvaležnost hotel dejansko pokazati.“ To rekši pokaže na gospi, pa nadaljuje: „Neko pravdno porazumljenje s francozi spravilo je njegovega očeta ob življenje ne pa ljubav, ktero je temu možu storil. Ne, da bi vaju razžalil, ampak da bi Vas osrečil, iskal Vas je dobrosrčni Jerome od mesta do mesta. Slučaj je tako hotel, da vaju on nij imel za navzočne, ter da ste se mu ogibali, ko je vaju iskal.“ — Izgovorivši leto položivši sodnik dedščino, čigar namen in veljavo je preje razlagal, na mizo baš pred Jerometa. Temu se stara ne malo začudi pa tudi nazoča množica je strmela. „Odpustite mili gospod!“ povzame jecljaje gospa, obrnivši se k Jerometu, meni oslepljeni ženski, meni od težav potrti revi, odpustite, lepo prosim žale besede nimam. Kako bi bila neki mislila, da mi še živi kak prijatelj iz nekedanjih srečnih dnij; kako sem mogla verovati, da oni mož, od katerega sem bežala, da oni mož, pravim, me je hotel osrečiti!“ Tresoč se po celem životu poda starecu svojo roko. Vesel ji starec roko poljubi. Toda kmalu nagrbanči se mu čelo in z ostrim glasom nadaljuje: V tempelj čednosti naj ne stopajo nevredneži in strastneži!

„Menim, da v srci onega mladega moža, kojemu se imam zahvaliti za ječo, čednosti nij doma.“ —

„Čednosti čuvaj je pa zadovoljnost sama“, zavrne ga mati, „oni mladi mož je v naročaju moje Lavre velečisan, kajti zaročena sta že 4. tedne.“ — Zdaj stopi iz množice stari Albini s svojim sinom. Jerome si je čelo gladil, enako, kakor bi hotel s tem bolestni spomin za pretrpelo sramoto izbrisati si z glave, potem pa se obrne k mladeniču rekoč: „Ti mladi mož si me zmerjal čarovnika in Bog vedi še kako; srečen, če nisi še izpodil sramežljivosti iz srca. Toda dokažem naj ti, da res znam čarotvorna dela izvrševati, ter da morem tužna srca zopet razveseliti. To rekši položi Lavrino roko na roko mladega Albinija ter obrnivši se proti staremu Albiniju nadaljuje: Sprejmi me za 10. tisoč mark kot kupčijskega opravnika, dobiček bodeva si delila, svota pak bo postala nekedaj vlastina mladega gospoda.

Vesel krik zadoni po teh Jeromovih besedah po celej dvorani. Vse je hvalilo blagodušnost vrlega starca ter uvidelo, da seme vsejano v pošteno srce, prinaša še vnuku lepega sadu.

O Huculih in Horálih na Karpatih.

L. G. Podgoričan.

(Konec.)

Moški se ogračajo z nekakimi rujavimi koci, ki pokrivajo le pleča, pa ne zapenjajo se; košulje imajo brezi vsakojakega ovratnika, spenjajo jih z mednimi sponami; usnjati pas je probit z mednimi žrebljiči; hlače imajo bele, opesne, ki sezajo pod gležnji, spenjajo pa jih z dedci in babami; pokriti so z jagnetjimi kučmami, ali pa z nizkimi, okroglimi klobuci; krpee (obutalo) imajo iz neostrojenih kož; čez pleča vsakemu visi usnjata torba, tudi okrašena z mednimi čavljíči. Horal je po leti in zimi zmerom enako oblečen, gosli pa kaže celó o najhujšem mrazi, ko vse škriplje pod nogami in koceni.

A ženske so vse v belem platnu; beloplatnena je njih košulja, njih suknja, pas, peča, životnike samo nosijo barvaste. Obutalo imajo, kakor moški, jako opesno. Dekleta si glave dičijo z raznopisanimi trakovi, najbolj pa so zaljubljene v to, da so košulje in rokavi na moč lepo prošiti z barvastimi vrvicami. Okrog vratu nosijo brojanice (koralde), suknjam obšív pa je jasno-moder, časi je tudi suknja vsa rudeča ali pa modra in ovrvíčena. —

Horáli so gostoljubi, pošteni, priprosti — in srčni, zato so se tudi uže krepko tepli sè svojimi sovražniki; očitajo jim hudo jezo in osvetljivost, če jih kedo razkači.

Vsi Slovanje radi pojó, radi plešó; Horáli tudi! Iz njihovih pesnij dije duševna moč in jakost; pojó pa tudi priproste pesni, zvlasti kader plešó kolomajko, ki jim je jako ljuba in izvrstno plešó jo. Mladeníč z eno roko drži svojo devo, v drugej ima pa sekirico, svojo verno spremnico, in suče se krog in krog; o tem sukanji se kmalu skluči do tal, kmalu skoči po konci, sekirico meče k višku, čudovito urno in ročno lovi, pa zmerom poje prav prijetne pesni. Okrog in okrog stojé dekleta in čakajo, kedaj katera pride na vrsto da pojde plesat.

Horalske pesni so jako podobne krakovijankam:*) v teh in onih živi

*) Krakovijanke so kratke pesni, ki imajo štirivrstne kitice; takih pesnij pesniku duh se svobodno ozira z misli na misel. Takov vsaj je značaj teh národnih pesnij v njih domovini, to je: okrog Krakova. Pravi pesnik pa jim daje krasnejšo in umeteljše obliko in tudi natančnejše strinja misli, pr.: Stanka Vraza krasne „Djulabie.“
Pis.

tisti duh; v teh in onih zveze notranje manjka posameznim kiticam. Skoro vse so otožne in enake dolgemu gorskemu, gozdnemu odmevu.

Pesniški bogate so horalske pravljice in pesniški bogata je tudi horalska véra v nadnaturna, v gorah bivajoča bitja. Horáli verujo v mnogo tistih duhov, o katerih basnuje mnogo drugih slovanskih rodov, posebno živo pa so jim v duhu „dziwožony“ ali: divje žene. Rusalké ali povodne boginje stare Ukrajine so občutljive, imajo lastnosti, skaterimi so odičena bitja po prijetnih, ljubeznjivih pokrajinah; te boginje so vabljuje, polne ljubke prijetnosti, svobodne, pa tudi preširne, pravo stepno cvétije. Tako se s svojim prirodnim obližjem ujemljó tudi „dzivožony“. Basnoslovje razodevlje, da so te boginje bile polu nenatorne ženske, bitja divje postave, divjega značaja in hudobne. Njih dolgi vlasje so svobodno vihrali okrog njih po zraku, život so imele vès močno kosmat, sise pa bajé tako velike, da so jih na ramah nosile. Rudeča čapka jim je krila teme; živele so ob rastlini: „sladijčka“ po imeni. Nij pa znano, ali so vladale vse gorsko vzhóžje, ali jim je bilo vlasti le nekoliko vasij; špilja, v katerej so o davnih časih imele svoj prestol, ta špilja je blizu Lopušne, miljo daleč od Novega trga (Nowýtrh) v razpokanej strmini Male gore. Vhod je dan denes bajé s kamenjem zametan tako, da bi bilo treba veliko truda, predno bi ga odkopali. Pravljica trdi, da je v skalovji mnogo, po več milj dolgih podzemskih potov razpeljanih na razne strani; da so zlati mostovi v notrini nad vodami; da je mnogo zakladov notri in neštevilno čudotvornih rečij.

Divje žene so bile rade tatinske, zamenjavale so otroke, — da, tudi užé odrastla dekleta; za tega délj se jih je svet zeló bal. Oprezovale so, plazile se okrog takih hiš, kder so bile otročnice, zvlasti kedar gospodarjev nij bilo domá; vhajale so v hiše, jemale novorojenčke, pa svoje grde, hudobne otroke, strašne potvare (missgeburt), devale na njih mesta. A sreča, ker so matere take tatice lahko silile, da so jim nazaj nosile otroke. Okradena mati je vzela divje žene potvaro, zanesla jo na smetišče, tepla sé šibo, pitala jo z jajčnimi lupinami in klicala: „Vzemi svoje, prinesi moje!“ Upijoča potvara je divjej ženi jela smiliti se, pa je materi prinesla otroka in vzela svoj zveržek.

Pomenljivo je to, ker je v vseh horalskih povestih in pravljicah rada beseda o zakladih; ali je to zbog živega koprnjenja po zlatu, ali pa vsled kake slutnje, da so v Karpatih drage rudninske žile. Pod Gevontom je velika jama; v tej špilji bajé nekov menih prikovan k demantovemu stopu sedi in kedor pride do njega, slehnega nadari z mnogimi zakladi. Ali vhod v to otlino je ozek in vsakojaka luč vgasne v njej.

Tej pravljici je podobna tudi ta-le obraznost.

Nad petimi ribniki, poljski: Pięciostawy, tam je neko jezero, „Żabieniec“ po imeni, ali „Żabje jezero“. Do tega jezera drži črez skalovje zelo nevaren, te malokomu mogoč pot. K tej vodi bajé sléherno leto pride sedem Čehov, ker samo njim je znan pot do jezera. Tam nakopljó zlate rude, očistejo, potlé pa zopet odidó. Ljud basnuje, da so pri žabjem jezeru užé videli opaljene skale, oglje in žlindro. Takih pravljič je še mnogo drugih in različnih mej Horáli.

Tudi legende ima to ljudstvo; njih izvor je krščanstvo.

Pred nekolikimi desetletji še je blizu Lopušne pri Dunajci bil kamen, na katerem se je poznala človeška noga. Pripovedujo, da je sv. Kuni-gunda na poti, ko je v Pjenin bežala pred Tatarji, stopila bila na ta kamen, pa da je zapustila svoje stopinje znamenje na njem. Ta kamen bi bili kasneje zanesli v neko svetišče, bajé — da prav v cerkev v sta-rem Sandeci, — v cerkev, ki je svetnica bila sama dala sezidati jo.

V vasi Lopušni je svoje dni živel nekij mladenič, lep, vitek mladič, ki se je močno bal in ogibal mladih ženskih. Ko o nekej priliki gré v Harklovo k Božjej službi, v reci zagledá lososa (lachs). Pripogne se, da bi ga vjel, ali tisto trenotje se mu nož za pasom zabode mej rebra. Rana je bila smrtna; mladenič umrje in pokopljo ga, nož pa so vrgli v reko. A po tem pokopu se je na tistem mosti, kder je v vodi ležal nož, večkrat prikazal pokojnega mladeniča duh, da je mimo hodečih ljudij rado strah bilo zató. Prideta pa mimo tudi dve srčni devi, drzovito približata se mla-deniču in od njega izvesta, da stoprv potlé bode nehala njegova kaznen, terda ne bode več strašil mimo hodečih ljudij, kader daste zá-nj odslu-žiti sv. mašo. Da bi jima pa verovali, vzel je bil izza svojega klobuka vejico rutice in dal jima jo. Devi sta odšli in izvršili njegovo vest, tega mla-deniča duh pa se nij prikazal nikoli več.

Tudi dobri vremenski proroki so Horáli, kar so sploh v svobodnej prirodi živoči ljudijé. Če kače ropóčejo; če štoklje krožé nad ravniyo Novega trga; če se Babja gora oblačí, ali — kakor Horál reka, da se s čapko pokriva; gotovo napoveduje to dež. Če pa kače lazijo na dvoje; če zrak diši po žveplenem paru in če je megla jako prozorna, — trdè, da Dunajec močno zopet naraste in bruhne čez obrežje.

Dva umetnika.

Iz španjolskega poslovenil J. Parapat.

V nesnažni, tamni, ozki ulici v Sevilli, je stala hiša, ki se je po raznih popravah, dozidavah in podporah od temeljna do podstrešja od prvotne, o kateri govorimo, tako spremenila, da bi je ne spoznal ubogi zi-

dar, ki jej je bil prvi kamen položil dolgo pred letom 1616., v katerem se je vršila naša dogodbica. Ta čas je imela hiša dve nadstropji, ako smemo tako imenovati tudi hram s kamnitim tlakom pod streho, kamor so peljale stopnjice z držajem. Ta podstrešna izba je imela dvoje oken, eno na ulice, drugo na dvorišče. Ko je na poslednjo stopnico po teh gredah stopivši z glavo navpik dvignil nekako loputo, ki je bila ob enem uhod v izbo, zagledal je različne podobe na platnu in lesu, olikane, s prvo barvo pokladane in premalane viseti ob stenah, da se je na prvi pogled spoznalo, da njih stvaritelj ne umeje kar nič o redu ali simetriji razpostavljanja slik. Zakaj nekatere so bile širje kakor visoke, druge so visele na klinu, vse vprek neredno in nemarno ter se nagibale sedaj na to, sedaj na ono stran, kakor je bil žebelj, na katerem so se zibale, bolj ali manje sredi okvirja.

Nekoliko še ne dodelanih slik, nekateri načrti polni domišljije in živahnosti, večidel študije, delali so podobam tovaršijo in množili spremeni v izbeni oplešavi.

Dve ali tri podobe viseče na štirih vrveh in steni prislunjene so se strinjale v omaro močno, da je nosila 15—20 knjig pesniškega, skolaističnega, modroslovskega obsežka in poleg teh še drage matematične in malarske. —

Tik njih je bila skladnica risarij, anatomične študije, izmišljije marlarjeve predstavljajočih, začetih krajev in črtežev, kakor se je posnelo po nekterih, ki so ležali raztrošeni po tleh. Na hrastovem naslonjaču in obéh klopéh, ki so bili v sobi, bili so še drugi zaviti papirji, poleg njih kučma, visoko prerezane hlače, trd še dosti čeden kolar in svilnat jopič, ki je čez stol rokal pomakal v široko umivalno posodo polno grde vode, kjer so se namakale ščetke in čopiči.

Kamen z mancem, še nesnažen svinčne belobe, je ležal na orehovi mizi, velikansk oder s podobo na njem je stal sred hiše, zraven njega okno, skozi ktero je luč sijala od severa. To okno spretno prepreženo s platnom in črnim papirjem je svetlobo spuščalo naravnost na obraz rudečeličnega kmečkega dečaka, ki je v smešni postavi kazal dve vrsti širokih belih ostrih zob in se na vse pretege režal, da bi bil v smeh spravil še tako žalostnega gledalca.

In vendar je bil v stanovanju nekdo, ki se ni smejal. Mladeneč kakih 18—20 let, resnobnega obličja in trdega pogleda je stal pred okvirom paleto v eni, čopič v drugi roki, na videz posnemovaje oni prečudni in izmišljeni smeh kmečkega dečka. Ali ni bil jako zadovoljen s svojim delom, ker goste obrvi njegove, stisnene ustnice in njegovo urno, nevoljno in krčevito obnašanje je pričalo, da mu ni bilo po volji.

Dva- ali trikrat je stopil nekoliko nazaj ogledovat svoje delo, blis-

koma so mu šinile oči z izvira na posnetek, potem je s čopičem potegnil, barve mlel in zopet potegnil, odstopil, ogledoval in nasledek in konec tega početja je bil, da je srdit zakričal: „Prisegam pri . . .“ in tu kot dober kristjan omolkne, premišljeva, komu bi prisegel. Naposled se popravi rekoč: „Pomozi Bog, kdo bi mogel posnemati take barve!“ In kakor se je tudi hotel brzdati: po nekterih trenutkih boja, omahovanja in prizadevanja, zadušiti svojo jezo, vzdigne roko, trešči čop na začeto podobo, da se zmuzne na tla, potegnivši saboj barve in vzročivši kolobar vseh barv, kolikor jih je v mavrici. In tega ne zadosti, pomeče od sebe malarsko palico, paletu in šopke, udari s krepko roko na sliko, da se hipoma luknja prikaže, kamor je bila priletela njegova pest in ves vsaksebe zakliče: „Za Boga, da so barve, ki jih človek ne more posnemati!“ In vničen se zgrudi na hrastov stol, na papirje in jopič, glavo podpre in polasti se ga otožnost in obup, da bi bil skoro omedlel: otožnost in obup duha, ki vidi nebesa, a ne more va-nje. Fant, ki mu je bil modêl, ne zine nobene besedice, tudi se ne izmeni za čudni konec, ampak vidêč, da njegov gospod nič ne dela, stisne usta, sede na tla, potegne iz prsne mavhe izpod raztrganega in umazanega jopiča kos črnega kruha in ga jame obdelovati tako hlastno, da se je videlo, da je revež že dolgo prežal na ta opravek.

Jako složno in poslednje grizljeje če dalje slastneje požiraje konča zajutrek ali obed, potem plašen pogleda na svojega gospoda, ali ta se ne gane. Čaka in čaka, v tem mine čas, dokler vidi, da se mrači. Tiho se izmuzne iz izbe, da se slikar kar nič ni premaknil.

Tako je obsedel pobit, zamišljen in da je še bedel, naznanjalo je nekako krčovito kretanje. Enkrat je glavo vzdignil, pogledal okolo sebe in zopet oči zagrnil ter pesti stisnil in močno ob čelo bil. Tako so prešle ure in ničesa ni jedel, tako se je približala noč in nič ni spal. Nasleduje jutro, ko se je danilo, stopil je še le iz stanice klavern, a bolje otožen nego brezupen, kakor je bil s početka. Vzame kučmo s potlačenim in ponošenim perom in ogrne plašček. Po navadi zavihne brke in pobožno prekrizaje se, spusti se žalosten po stopnjicah na ulice.

II.

Bil je dober kristjan, napotil se je toraj najprej v bližnjo cerkev. Tu je bil pri maši, potem je še nekoliko pomolil in sedaj mnogo mirnejši stopil čez cerkveni prag. V tem hipu ga neka roka rahlo na ramo vdari in znan glas ob enem ogovori: „Bog te sprimi, Diego!“

Ki ga je tako nagovoril, bil je mož dobrih 60 let, visok, lepo izrašen in prijaznega, ogorelega obličja, ki je bilo, kakor se je poznalo, kedaj krasno živih, črnih, duhovitih oči, ki so govorile o bitvah in umetnosti z gerečnostjo vojaško in navdušenostjo umetniško. V majbinih ustih so mu štrlele samo dve ali tri škrbine, toda života je bil lahkega, postave častit-

ljive in plemenitega duha. Nosil je plašč iz črne volne, obrobljen in obnošen je bil. Iz istega blaga je bil jopič z raznim lepotičjem in ličnimi razporki, a ne v boljem stanu kakor njegov tovarš. Imel je ozke hlače, obšite s pisanimi vrvicami, dolg in svitel meč, vezeno kučmo po vojaški postrani na glavi, vse slabo in obnošeno, toda čedno in skrbno skrtačeno.

Res lep prizor je bil shod dveh možakov. Eden je stopil med svet, drugi odhajal z njega, prvi poln nad, drugi poln spominov, oba pa sta bojevala z osodo, oba pogledovala se z očmi, ki so naznanjale vneto dušo, žarno domišljijo in življenje, ki ga je razjedala navdušenost prvemu pri pogledu v prihodnost, drugemu v spominu na preteklost. Kdor bi ju bil gledal, ne bi ju imel za navadna človeka. Rekel bi: v teh dveh bitjih je ali velika sreča ali strašno gorjé, ali nebesa ali pekel. Enega čaka obup ali slava, onega . . . Oni je kljuboval in premagal 100 bitev človeškega življenja proti trdi in neprijazni osodi.

In tako je bilo, starček je bil velik pesnik . . . toda nepoznan, tih, občevali so ž njim le nekteri umetniki in prijatelji umetnosti, ki so v tistem času edini umevali cvetečo in živo fantazijo starčekovo.

Naš mladi slikar ga je poznal, ljubil in častil kot globoko mislečega modrijana, lepoznanca in hrabrega vojščaka. Znal je na pamet njegove pesmi in izobraženi mladenci Seviljski so navdušeno ponavljali neki sonet, s katerim se jim je dal spoznati.

In sedaj spregovori: „Pa tako bled si, oči tako rudeče, motne in utrnjene. — Nikar si ne krajšaj življenja, ki bode kedaj še slavno — ne kljuvaj si srca moje dete — to —“.

„To pomenja“ seže mu malar jezen v besedo, „to pomenja, da sem v solzah, trepeta, v jezi in obupu noč prečul“. In strastno prime tovarševo roko in globoko vzdihne:

„Kaj? Ali prva ljubezen?“ vpraša starček sočuten. „A ne, saj vidim v teh očeh drug ogenj. — Ne, ne more biti —. Mladeneč povej, kaj se ti je pripetilo?“

„Kaj se mi je pripetilo? — Proč so moje nade v slavo, omagale so peruti. — Pal sem“.

„Pa si se že več namenil nego moreš, trenutja navdušenosti nisi zadel“.

„Ne čez eno črto, niti čez eno pičico nisem mogel, tu sem obtičal, tu se mi je zmedlo“.

„Ne mladeneč, ti nisi rojen, da se zmedeš — ne — vzdigni glavo — — vzdigni jo in misli v slavo“.

„V slavo! — da, sanjaril sem o slavi in Vam se zahvaljujem za te brezupne sanje. Hotel sem ali živeti slavno ali umreti — nikdar pa životariti, kar ni dostojno možu in sedaj?“ —

(Konec prih.)

Literarni pogovori in odpisi.

J. P.

III.

Vi pravite, prijatelj, da ménite, ka „duha“ Vam ne manjka, ka tudi za-
stran „srca“ si nikakor niste v strahéh, da torej — kakor je potrebno,
vsaj po mnenji pisatelja teh „pogovorov“ — imate dva najpotrebnejša po-
goja k pesnikovanju. Vpraša se zdaj samó šče, pristavljate, odkod „na-
vdušenosti“ se navzeti.

Gotovo Vaše vprašanje nij neumestno. Nij lahko v materialnem tem
času „kurseteljna“ za vzvišene ideje žaréti, recimo po materialistično: s
praznim pesnikovanjem ubijati se. Odkod bi se človeku ljubilo, v dnešnjih
borbah za bitje, sredi mogočnih prevratov sedanjosti, v tem tekmovalni in
narodnostnem vrvenji za neumrteljne „vzore“ navduševati se! Res, vpra-
šanje bi skoro nastalo, je li sedanja doba v obče, n a še položenje posebej
umetelnemu, pesniškemu delovanju ugodno. —

Moje mnenje je to, ka tudi sedaj nij nemogoče za vzore navduševati
se, da! moje mnenje celó je, da kdor v kaluži sedanje dobičkarije in v
borbi za vsakdenji žitek brez vzorov živi, brez vzorov dela, ali celó o njih
dvóji, da ta tudi te borbe ne bode prestal, kamo-li kaj višega, kaj stano-
vitega, kaj nesmrtnega ali spisal ali vstvaril. Kdor je muzam gluh in
idealom slep, ta ničesar večega ne bode storil niti izmislil, najmenje pak
dostojno pesnikoval.

Ideali bivajo. Najmenjše predstavljenje uma predpolaga to bivanje;
kdor nima vzora pravice, resnice, srčnosti, smešnosti, ne more najmenjše
pravde prav razrešiti, najprostejše istine izreči, junakov ni razumeti ni na-
slikati, Terzita ali Don Quixota v umu niti predstavlja ti si.

Ali ti ideali so pri raznih ljudéh razne kreposti, — znamenje da so
prirojeni. Nekteri človek v istih okolnostih rojen kakor drugi nekte-
remu idealu ostane do veka slep: eden brat je pesnik, drugi barantač;
prvi mrzi na dobičkarjenje, drugi se pesnim posmehuje. Kje se je enemu
oko za pesništvene lepote odprlo, kje drugemu predčutje dobička, koristi
podelilo? — Tu je uganka, od tod nam je pot zaprt; mi vidimo učinke, a
vzroka ne vemo — navadna osoda našemu človeškemu vedenju in znanju.

Stari imeli so prislovici: „Poeta nascitur“, „orator fit.“ Jaz
mislim, eno kakor drugo je enostransko; po mojem „orator“ nič menje
„nascitur“, nego „poeta“ — „fit.“ Oboje vkupe je pravo. „Z neba nikdo učen
ne pade“, pravijo Slovenci z drugimi narodi; jaz pa mislim, da tudi „ku-
pec“, celó „zemljedelec“ z neba kot tak ne pada; kajti so bili narodi, ki
zemljedelstva pri vsej rodovitosti zemljé niso gojili niti znali. Uka, truda
poleg prirojenosti povsod in vselej treba; pesniku nič menje;

„Gute Verse wollen gemacht sein“, pravi Mirza-Schaffy (Bodenstadt.)

Meni so gnjusni in zoprni oni „naturalni“ ženiji z dolgimi lasi, visokim čelom, nadutimi lici, napihnenimi ustni, umazanim plaščem, z umazanim zavrtnikom in pohabljenim srajčnim kolirjem, mereči svet skoz umazane očnike! Ta pravi, ka je godec, a nijedne note ne zna pogoditi; ta je pesnik, a dveh vrstic ne zna ritmički izdelati; ta je pevec, a nikdar nij vadi se, nikdar se skazal; ta je glediščni igralec, a gledišča nij šče znotra videl; ta je slikar, ker je svojemu glavarju in načelniku dolgi, krivi nos znal narisati, a ulibke (miene) ni daleko ne zna izraziti. In takó dalje! Čitajte Turgenjévoj „Dim“, a našli ga bode z bridkimi besedami naslikanega „originalnega Rusa“ „genialnega čeloveka“ (glav. XIV)!

„Nascitur et fit“! Sam „nascitur“ ali sam „fit“ bil bi preslab in nedostaten. Kakó biva pesnik, o tem drugikrat. Da vsaj on mora tudi postajati, bivati, o tem, menim, ne bode dvojili, prijatelj, razve če Vas oni dolgolasi „pesnik“ morebiti s tem ne bode skušal omamiti, da zna brez vseh študij in brez vsega učenja „senica — stenica“ zrimati!

Z m e s i c e.

Kralj Ludevik in minister.

J. P.

Prvi minister kralja Ludevika XVIII. stopi v kraljevo sobo, da poroči, kar se je prejšnji dan imenitnega v politiki zgodilo. Minister pové, da je vlada v parlamentu zmagala. — „Bien“, reče kralj, „torej pojdem na sprehod.“ — Drugi dan pride minister zopet poročat. — „Sir“, reče minister, „včeraj vlada nij zmagala.“ — „Bien“, odgovori Ludevik, „potem pak Vi, monsieur, pojdete na sprehod.“ In ministerstvo je dobilo odpust. —

Vladar in delavci.

J. P.

Nek vladar v Ameriki, kteremu so ministri vsa dela opravljali, tako da njemu samemu nij nič ostalo kakor samo vladarjenje, sprehajal se je v jutro pred vrati svoje rezidence. Na enkrat se mu vrže več ubožnih delavcev pod kolena, prosè ga rekoč: „Gospod, dela, dela nam priskrbite!“ — „Od srea rad, moji ljubi otroci!“ pristavi vladar, „ali od kod ga čem vzeti? Sej, kakor vidite, jaz sam nimam ničesar delati!“ —

 Današnja „Zora“ ima 3. štev. „Vestnika“ za prilogo.

Izdajatelj i odgovorni urednik: Martin Jelovšek.

Tisk in založba „Narodne tiskarne“ v Mariboru.